

Karacena šarvų komplektas

Pavadinimas	Karacena šarvų komplektas
Muziejus	Vytauto Didžiojo karo muziejus
Fondas	pagrindinis
Tipas	kario šarvai
Sritys	istorija, karyba, sausumos pajėgos
Inventorinis numeris	VDKM Ga 452
Matmenys	aukštis (bendras šalmo) – 26 cm aukštis (varpo) – 12,5 cm aukštis (krūtinšarvio iki iškirpimo kaklui) – 47,5 cm plotis (krūtinšarvio) – 70,5 cm aukštis (nugaros šarvo iki iškirpimo kaklui) – 35 cm plotis (nugaros šarvo viršuje) – 30 cm skersmuo (skydelio) – 16,8 cm plotis (antkablės) – 31,8 cm aukštis (antkablės) – 12,5 cm ilgis (karvašų) – 31,9 cm masė (bendras) – 16,90 kg masė (krūtinšarvio) – 5,88 kg masė (antpečių) – 4,98 kg masė (šalmo) – 2,22 kg masė (antkablės) – 0,86 kg masė (dilbių apsaugos) – 0,96 kg masė (nugaros šarvo) – 2,00 kg

Medžiagos	plienas, žalvaris, oda, šilkas, vilna
Pagaminimo data	XVIII a.
Pagaminimo vieta	Abiejų Tautų Respublika

Karacena, karaceniai šarvai (it. corazzina, lenk. karacena) – šarvai, kuriuos sudaro odos arba storos drobės palaidinė su prikiedytais ar prisiūtais metalo žvynais, kartais paaukuotais, papuoštais rozetėmis, įspaustu ornamentu ir kt. Kartais nešioti su šalmu iš metalo žvynų. Žvyniniai šarvai dėvėti jau senovės Romoje (lot. lorica squamata), paplito viduramžiais. XVII–XVIII a. Abiejų Tautų Respublikoje brangius, sunkius, reprezentacinius karaceniinius šarvus dėvėjo valdovas, aukščiausieji karo vadai, husarai, šarvininkų ir petihorų vėliavų karininkai. Lenkijoje ir Lietuvoje tokie šarvai paplito Jono Sobieskio valdymo laikais. Kai kurių dalių formą karaceniai šarvai paveldėjo iš husarų šarvų. Jų buvo puošiami brangiais audiniais ir įvairiais dekoru elementais, pavyzdžiui, makaronais – dažniausiai iš žalvario pagamintais žmonių veidais pavaizduotais su žvėries akimis ir ausimis. Prie krūtinšarvų ir šarvinių antkaklių pritvirtintose plokštelėse būdavo vaizduojami šarvų savininkų herbai.

Tai vėlyvųjų daugiausiai iškilmėse dėvimų šarvų pavyzdys. Sudarytas iš šyšako, krūtinšarvio, nugaros šarvo, antkaklės, antpečių ir karvašų. Šyšako varpas pagamintas iš dviejų plokštelių, sujungtų išilgai viršugalvio. Varpas turi šešiolika plačių griovelėlių, kurių kas antras yra papuoštas išgraviruotais augaliniais ornamentais. Varpo priekyje yra žalvarinė plokštelė su ginkluotės kompozicijos supamu herbu Nałecz, virš kurio yra karūna. Skruostų apsaugos yra papuoštos žalvariniais maskaronais, kurie dengia, plokštelėse esančius, širdelės formos išpjovimus. Skruostų apsaugos pritvirtintos prie varpo kniedžių laikomais odiniais dirželiais. Skruostų apsaugų apačioje taip pat yra odiniai dirželiai. Snapelis yra gana siauras ir trumpas, prie jo atlenkto krašto yra nosalio tvirtinimui skirtas sraigtelis. Nosalis, prie kurio išorinės pusės pritvirtinta žalvarinė plokštelė, yra originalaus augalinio pynimo, kuriame išraižyti augaliniai ornamentai. Sprando apsauga yra sudaryta iš penkių plokštelių, kurių keturios apatinės yra dantytos. Varpo apačia, skruostų apsaugos ir sprando apsauga yra su žalvariniu apvažu, kuriame yra išgraviruoti ornamentai. Šios dalys turi ir rozetes. Šalmo viršuje esantys karčiai nėra originalus šalmo puošybos elementas. Jų vietoje turėjusi būti žalvarinė smailė. Dešinėje varpo pusėje yra škofijos (pliumažo) tvirtinimui skirtas ornamentuotas žalvarinis lizdas. Krūtinšarvis yra sudarytas iš plieninių žvynų, kurie yra pritvirtinti prie odinio pagrindo. Jis išpjautas pailginant priekyje. Kraštuose yra išlikusi metalizuota (vielute išsiuvinėta) medžiaginė juostelė, kuri keliose vietose yra nutrūkusi. Apatiniame krašte yra išlikusi tamsiai raudonos spalvos juostelė, kuria galėjo būti apsiūti visi kraštai. Krūtinšarvio viršuje ir šonuose yra jo tvirtinimui prie nugaros šarvo skirtos sagtys. Nugaros šarvą, kuris atlieka krūtinšarvio tvirtinimo prie kūno funkciją ir tuo pat metu apsaugo dalį nugaros, sudaro žvynai, odinis pagrindas, apskritas skydelis ir diržai. Šarvo kraštai yra apsiūti metalizuota (vielute išsiuvinėta) medžiagine juoste, po kuria yra ir tamsiai raudonos spalvos juostelė. Skydelis yra su žalvariniu ornamentuotu apvažu. Skydelio centre yra kniedės laikoma stambi rozetė dekoruota augaliniu ornamentu. Antkaklė sudaryta iš dviejų, viršuje atlenktus kraštus turinčių, dalių, kurias jungia plieninės jungimo ir fiksavimo kniedės. Priekinėje plokštėje yra dekoru

elementai suformuoti atitinkamų plokštelės sričių išgaubimo į išorę ir graviravimo būdu. Kompozicijos centre yra žalvarinė plokštelė su ginkluotės kompozicija, kurios centre kartojasi šalme esantis herbas Nałęcz, o virš jo karūna. Antkaklės viršutiniai ir apatiniai kraštai yra aprėminti žalvariniu apvadu, kuriame yra išgraviruoti ornamentai. Galinėje plokštelėje yra ta pačia technika, kaip ir priekinėje plokštelėje, suformuoti augaliniai ornamentai. Šios plokštelės šonuose yra kniedžių (rozečių pavidalo galvutėmis) laikomų medžiaginių dirželių likučiai. Antpečių viršutinę dalį sudaro plokštelės, apatinę žvynai, odinis pagrindas. Kniedėmis tarpusavyje sujungtų plokštelių kraštai yra dantyti, o jų viršutiniai kraštai (formuojantys viso antpečio viršutinį kraštą) yra su žalvariniu apvadu. Prie apatinių plokštelių iš abiejų pusių yra pritvirtintos žalvarinės žvaigždės, o per vidurį stambūs žalvariniai maskaromai. Rozetėmis virstančias galvutes turinčios kniedės laiko žvynines antpečių dalis turinčias, atitinkamo odos išpjovimo ir žvynų tvirtinimo būdu suformuotą, dantytą apačia. Prie kūno antpečiai tvirtinami viršutinėse jų dalyse esančių sagčių pagalba. Karvašai su briauna, sudaryti iš dviejų dalių, papuošti graviravimo ir išgaubimo būdu sukurtu ornamentais. Jų kraštuose esantys žalvariniai apvadai, kaip ir kitų dalių atveju, yra papuošti išgraviruotais (viršuje ir apačioje sudėtingesniais augaliniais) ornamentais. Karvašų viršuje apvade yra išpjovimai. Dalis sagčių neišliko. Kai kurie dirželiai neoriginalūs. Visuose šarvus sudarančiose žvynuose yra išgraviruotas stilizuotą M raidę primenantis simbolis ir jį supantys ornamentai.